

Preek 27-12-2015

Bespreking van lied 478 en 480 – bij wijze van preek – op de ‘derde kerstdag’. Ds Jaco Zuurmond

LIED 478 – KOMT, VERWONDERT U HIER MENSEN

Kerst is een wonder. Het eerste lied roept ons om ons met kerst te verwonderen. Sterker nog, het lied hélpst ons om ons te verwonderen. Door allereerst kerst, het wonder van dit nieuw geboren kind, te vertellen in de éne paradox na de andere:

woord zonder spreken.

Het kind is het Woord van God (Johannes 1:1), maar hier in de kribbe zegt hij nog niets.

Ziet die vorst is zonder pracht.

Jezus is de vredevorst, hij is Zoon van David, maar hier in de stal ligt hij in een kribbe zonder pracht.

Ziet die ‘t al is, in gebreken

Jezus is het ‘al’ (Kolossenzen 1:16), maar hij is hier nog maar een gebrekkig kind

Ziet die ‘t licht is, in de nacht

In de nacht van Kerstmis, waarin alles donker is, zien we Christus die het licht is.

Ziet die ‘t goed is dat zo zoet is, maar hij wordt verstoten, wordt veracht – de verachting begint al bij zijn geboorte... - voor hem geen plaats – maar zal zich voortzetten tot aan het kruis.

En dat is nog maar het eerste couplet. In het tweede gaat het lied op dit spoor door, zij het een laagje dieper:

Ziet hoe dat men met hem handelt, hoe men hem in doeken windt – terwijl hij toch – het lied citeert dan letterlijk de psalmen van David (II Samuel 22:10-11, Psalm 18:10-11, Psalm 104:3) - een god is die wandelt op de vleugels van de wind.

Totale gebondenheid – bij zijn geboorte, maar ook aan zijn einde als zijn lichaam in linnen wordt gewikkeld -, naast ongekeerde ruimte, vrijheid en ongebondenheid die bij zijn goddelijkheid horen.

Ziet hoe licht hij hier in lijden zonder teken van verstand

“We hebben het met kerst over de geboorte van een kind, niet over de prestaties van een krachtpatser, niet over opzienbarende gedachten van een wijsgeer, niet over de vrome daden van een heilige” (Bonhoeffer). Maar over een uiterst kwetsbaar kind. Ook nog eens geboren in een omgeving die het tegendeel van veilig is. En toch... dit kind zal de hemel verblijden – dit kind staat voor de totale ommekeer van álle dingen. Dit kind dat van niets weet... spant de kroon der wijsheid. Ziet hoe tere is de Here die ‘t al draagt in zijne hand (‘He’s got the whole world in his hand’).

Het is ondertussen gewoon Paulus wat we hier horen, in dit 400 jaar oude lied.

“De boodschap over het kruis is dwaasheid voor wie verloren gaan, maar voor ons die worden gered is het de kracht van God.

... wat in de ogen van de wereld dwaas is, heeft God uitgekozen om de wijzen te beschamen; wat in de ogen van de wereld zwak is, heeft God uitgekozen om de sterken te beschamen” (1Cor. 1,18 + 27).

Alles wat Paulus zegt over het kruis wordt in dit lied over de kribbe gezegd.

Met daarbij dus de oproep: verwonder je – verwonder je over een God die zó onvoorstelbaar anders is.

Kortom: De verwondering over de kribbe/ voederbak is een opstap voor de nog grotere verwondering die het kruis van Christus oproept.

Het derde couplet is nieuw. Voor ons protestanten althans. Het vers hoort wel bij het oorspronkelijke lied, maar in het oude liedboek had men dit couplet weggelaten.

In dit couplet worden de tegenstelling uit de eerste 2 verzen min of meer kosmisch uitgebreid – ‘die de hémel heeft geschapen’ (o.a. Jes 42,5 / Openb. 10,6), hem die de engelen moeten dienen (o.a. Hebr. 1 – de klassieke brieflezing van de kerstmorgen) heeft een bizar armoedige geboorteplek op

aarde, ... heeft de beesten als de zijnen, laat zich steken in dit kot... Ja, dat is wat anders dan leven tussen de engelen.

Misschien vond de redactie van het vorig liedboek deze tegenstelling wel te scherp, te plastisch... het lijkt haast blasfemisch... spottend – maar als hier van spot spraken is... dan betreft het een god die met zijn eigen goddelijkheid spot (en daar kan je je niet genoeg over verwonderen!). Gelukkig kunnen we dit vers nu dus toch weer zingen.

Want scherper dan in het derde vers kan de paradox van een God die mens wordt niet worden omschreven.

De tegenstellingen van de eerste 3 verzen hebben een bedoeling. En in het vierde vers wordt die bedoeling verwoord. En in dat vierde vers gaat het over ons. Nu blijkt ineens de zin van die tegenstellingen. Want door zijn kleinheid kan het kind van kerst zich verbinden met ons... en zo kan het óns, kleine mensen, door ons in die tegenstelling op te nemen... verbinden met zijn grootheid...

Sterk mij door uw tere handen - 'Maak mij door uw kleinheid groot'

Maak mij vrij door uw banden – maak mij rijk door uwe nood.

Het is weer Paulus, natuurlijk: Hij was rijk, maar is omwille van u arm geworden opdat u door zijn armoede rijk zou worden (II Korinthe 8:9).

Uiteindelijk is dit de ware verwondering. Al die paradoxen waren slechts opmaat.

De ware verwondering betreft wat het kind van kerst met ons, met onze wereld doet. Zijn vernedering heeft onze verhoging als doel. Ongekend goed nieuws:

Maak mij blijde door uw lijden.

En dan als climax:

Maak mij levend door uw dood

Naar déze regel werkt het hele lied toe. Hierover mag je je verwonderen.

Ofwel... het héle christendom uitgelegd, samengevat, in één prachtig lied.

LIED 480 - IK WANDEL IN GEDACHTEN

Het tweede lied dat we gaan bekijken – een beetje parallel aan het eerste - is lied 480. Een lied uit de categorie 'vertaalde populaire liederen uit het buitenland' (waarvan er in het nieuwe Liedboek zeer vele te vinden zijn)

'Ik wandel in gedachten'. Dit is het populairste kerstlied van Noorwegen. Het heeft daar de status die 'Ere zij God' in veel Nederlandse kerstdiensten heeft: als dat lied niet is gezongen, is het geen Kerstfeest geweest. De Deense bisschop Hans Adolph Brorson (1694-1764) schreef het lied, dat in 1732 voor het eerst in druk verscheen. Deens is tot in de 19e eeuw de taal van bestuur en kerk in Noorwegen geweest. En zo kon het dus gebeuren dat een Deens lied populair werd in Noorwegen. In het lied wordt een imaginaire reis naar de geboorteplaats van Jezus ondernomen. "Ik wandel in gedachten in Gods geboortehuis." En net als in het vorige lied wordt onderstreept hoe onbegrijpelijk (vs 2) nederig, ja, vreemd, die geboorteplaats is.

"Geen woorden zijn te vinden dat ik begrijpen zal, hoe God als hemels kindje, moet slapen in een stal". Een kind dat "minachting vindt op aarde, moet slapen in een grot" - zo zingt vers 2. Terwijl zelfs een mus zijn eigen heggentak heeft - we zullen het zingen in vers 3.

Maar voordat we zélf gaan zingen gaan we eerst luisteren.

Het lied werd namelijk in de Sami-versie, de taal van de bewoners van Lapland, gezongen tijdens de bruiloft van de Noorse kroonprins.

Het lied eindigt overigens met een zgn. 'Joik'. In een joik zing je, improviserend, de ander toe. Het is het hart, dat, al zingend, contact zoekt met het hart van degene tegenover je.

(<https://youtu.be/CqTs8VxQuL0?t=38>)

Ook in dit lied gaat het dus over de grote paradox van kerst: Hoe kan het zijn dat de hemelse mens onder zulke nederige omstandigheden ter wereld komt?

In het vorige lied bleek de vernedering van het kerstkind gericht op onze verhoging. In het lied van Brorson wordt de tegenstelling anders opgelost: Christus moet in het hart van de gelovige komen wonen. De gelovige zelf kan helpen om de vernedering en vervreemding van Christus ongedaan te maken, door hem in het eigen hart een woonplaats te bieden. Zo wordt het hart van de mens de woonplaats van Christus. "Kom in mijn hart, en woon er".

Dat hart wordt in vers 4 verbonden met het meest intieme beeld uit het kerstverhaal: de doeken waarin Maria haar pasgeboren kind wikkelde. Zo intiem en teder is de omgang tussen Christus en de ziel. In vers 1 klonk al de simpel mooie zin: "Geloof is mijn geluk". Maar in het slotvers klinkt misschien wel een van de mooiste, en zeker meest intieme, regels uit het nieuwe liedboek: Ik ben met ziel en zinnen geopend, wonderstil. Kom, wikkel u, Heer Jezus, in diepten van mijn ziel. Of een dergelijk piëtisme helemaal óns geloof is... Ach, het is derde kerstdag. Laten we er gewoon van genieten. En van harte zingen dus.

(Bron: Kerkliedwiki / Coen Wessels)